

betydelig Værdi som Kontrol og Kritik over for de mange luftige Betragtninger og Paastande, der tidligere har set Lyset paa det givne Omraade, inden en virkelig Bundundersøgelse var sat i Gang. Med Bruuns Bog er vi da naaet et meget væsentligt Skridt fremad.

Poul Engelstoft.

Det sidst udkomne 4. bind af departementschef K. H. Kofoeds skildring af *Bornholms politiske Historie fra 1848 til vore Dage* behandler Estrupiatets bevægede tidsafsnit 1875—94. Takket være denne bogs indgaaende redegørelse for det offentlige liv paa øen er det nu muligt i et konkret tilfælde i enkeltheder at danne sig et billede af den politiske proces, hvorved Venstres idéer for mere end en menneskealder vandt førerpladsen i det danske folk. Det er i det hele den minutiøse analyse af valg, vælgermøder og vælgerstemninger og den detaljerede udredning af de lokale magtfaktorer: mænd, blade, foreninger, som giver K.s værk dets særlige politisk-sociologiske betydning. For blot at nævne et enkelt eksempel: her er det muligt med angivelse af navn, tid og sted at dokumentere, hvordan embedsmænd af alle grader i sluttet trop aktivt tog del i kampen for Højres sag: amtmanden, amtsforvalteren, amtsfuldmægtigen, borgmestre, byfogeder, toldkontrollører, skovridere, skoleinspektører, overlærere, adjunkter, postmestre. Kun præsterne var mindre paalidelige. De kunde af og til findes i oppositionens rækker side om side med folke-, fri- og højskolelærere. Et levende billede faar man ogsaa af Rønne højere Skoles stilling som Højres faste borg i valgkredsen. Med rektor C. G. Koefoed i spidsen udgik fra dens lærerværelse en række baade ivrige og dygtige agitatorer for konservatismens sag, især adjunkterne G. L. Selchau, K. G. Brøndsted og først og fremmest A. V. Øllgaard, som i mange aar var det bornholmske Højres ledende mand. Forøvrigt gjorde Bornholmernes historiske traditioner dem ret modtagelige for forsvarsagitationen, thi de mindedes endnu, hvordan de ved egne kræfter havde frigjort deres fødeø fra svenskerne. Paa den anden side satte øns geografiske beliggenhed sit særlige præg paa deres forsvarsinteresse. De lagde nemlig meget mere vægt paa en styrkelse af flaaden end af Københavns landbefæstning.

Bornholms politiske historie i disse aar er beretningen om, hvordan Venstre, som siden 1857 havde siddet inde med den mere landlige Aakirkeby-kreds, i 1881 erobrede øns anden folketingskreds, Rønne. Som følge af de umiddelbare vælgere, der næsten alle var konservative, lykkedes det først 1898 at fra-

vriste Højre øens eneste landstingsmandat, som Venstre derpaa uafbrudt sad inde med til den historiske lodtrækning i 1936. Da Højre efterhaanden helt var sat ud af spillet, begyndte imidlertid for alvor modsætningen indenfor Venstre mellem moderate og radikale. Baade M. P. Blem i Rønne og Philip Dam i Aakirkeby fulgte efter 1890 den Bojsenske forhandlingspolitik, men M. P. Blem hørte til dem, der i 1894 i sidste øjeblik sprang fra sammen med Alberti og Ole Hansen. Den moderate Ph. Dam, den senere retsstatspolitiker Axel Dams fader, blev derimod allerede i 1892 besejret af N. Ingvard Jensen, som støttet af den førende bladmand paa øen, M. M. Smith, voldsomt bekæmpede forhandlings- og forligspolitikken. Ved periodens slutning dukkede Socialdemokratiet for første gang op som politisk faktor. I 1891 oprettedes et »Arbejdernes Forbund« og i 1892 »Socialdemokratisk Forbund for Rønne og Omegn«. Det nye parti fandt forøvrigt en udmærket modtagelse hos øens politiske magthavere. Baade Blem og N. Ingvard Jensen talte ved forbundets stiftelsesfest, og redaktør Smith var endog dirigent.

Forfatterens interesse for personskildringen giver sig ogsaa i dette bind udslag i en række omhyggeligt udarbejdede biografier. Afsnittets centrale skikkelse er Markus Peter Blem, Rønnekredsens folketingsmand 1881—1909. Han var et lysende eksempel paa den danske bondes perfektibilitet, en førende skikkelse indenfor slagteribevægelsen, Andelsudvalgets første formand 1898—1908 og en fremtrædende kreditforeningsmand. Hans lokalpolitiske betydning for Venstres stilling paa øen var stor, men paa Rigsdagen forblev han altid blandt de dygtige eksperter i partiets andet gelede.

Frantz Wendt.

Den sidste Menneskealders Forskning over dansk Kirke- og Litteraturhistorie i det 19. Aarhundrede har paa flere Maader bidraget til en mere retfærdig Opfattelse af Biskop J. P. Mynster end den, der til Dels under Indflydelse af den bekendte Søren Kierkegaardske Karikatur har været almindelig raadende i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Litteraturhistorikeren H. Schwanenflügels store Mynster-Biografi fra 1900—01, der dog som Helhed ikke kan betegnes som vellykket, har den Fortjeneste at have indledt det kritiske Revisionsarbejde paa dette Omraade, senere har andre arbejdet i samme Retning, og som et nyt Bidrag af lignende Karakter foreligger nu en Bog af Professor N. M. Plum: *Jakob Peter Mynster som Kristen og Teolog*. Det har ikke været Forf.s Hensigt at skrive en Biografi af Mynster (hertil er Tiden